

РЕЦЕНЗИЯ

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор на науките“ по професионално направление 3.7 Администрация и управление в икономиката, докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство“

Автор на дисертационния труд: Доц.д-р ТОМАШ ВОЛОВЕЦ

Тема на дисертационния труд:

"СЪВРЕМЕННИ ОТПРАВНИ ТОЧКИ ЗА ТРАНСФОРМИРАНЕ НА СИСТЕМАТА ЗА ДАНЪЧНО ОБЛАГАНЕ НА ФИЗИЧЕСКИТЕ ЛИЦА, ВКЛЮЧИТЕЛНО И ПРОЦЕСЪТ НА ХАРМОНИЗАЦИЯ"

(CONTEMPORARY REFERENCE POINTS FOR TRANSFORMATION OF PHYSICAL PERSON`S TAXATION SYSTEM INCLUDING HARMONIZATION PROCESS)

Рецензент: Проф.д-р Татяна Хубенова-Делисивкова

1. Обща характеристика на кандидата

Д-р Томаш Воловец притежава научна компетентност и професионална специализация на високо равнище, което е предпоставка да аспира за научната степен доктор на науките в научното направление . Той има защитени две дисертации за научна степен доктор във взаимодопълващи се области на посоченото научно направление в икономически и социално-управленчески аспект. През 2001 г. той получава научната степен доктор по икономика в областта на публичните финанси и данъчното законодателство при Факултета за социални науки в Института по икономика на Католическа Университет в Люблин. През 2013 г. Д-р Воловец защитава научна степен доктор по философия в социалните науки в Католическия университет в Румбрук в областта на икономиката на социалните грижи и политиката на семейното данъчно облагане. Допълнителната професионална квалификация, за която е преминал сертифицирано обучение е в областта на вътрешния контрол и одит, както и в управлението и надзора на публични компании, което е основание за научнотворческата му ангажираност на всички позиции, които е заемал в кариерата си. Заслужава внимание в практически план участието му като одитор и вътрешен контролор в Регионалния съд в Нови Сеч. Специализирал е в данъчното

законодателство, финансови отношения, международна икономика и публични финанси. Като сертифициран одитор от Полския институт за вътрешен контрол е включен в състава на сертифицираните национални одитори. Високата му професионална квалификация му позволява да бъде ангажиран дейно в значителен обхват дейности освен стриктно научната му кариера, като например от 2011 г. и досега е зам.кмет на Криница-Здрож(Krynica-Zdrój), главен ръководител на европейски проект от Оперативна програма за развитие на човешките ресурси в Полша «Добро управление» (OP НС, priority V „Good Governance”, Activity 5.2. „Strengthening the Potential of Government Administration”, Sub-activity 5.2.1. „Modernizing Management in Self-Government Administration”, MSWiA No of tender 2/POKL/5.2.1./2010)Title of the project: „Modernizing the functioning of self-government administration in Krynica-Zdrój Commune”), както и председател на надзорния съвет на Общинското предприятие за комунални услуги в Криница-Здрож(Krynica-Zdrój). От 2008 г. досега има заетост като лектор в магистърските програми по бизнес администрация на Националния Луис Университет (Чикаго)(National Louis University (Chicago) и Университета на Уелс в Кардиф (University of Wales (Cardiff)).

От 2012 г. и понастоящем е доцент, преподавател в Университета по икономика и иновации в Люблин в Департамента за икономиката на фирмата и местно развитие. Специализацията му в областта на доходното данъчно облагане на физически лица обуславя наличието на преобладаващ брой негови изследвания, които са посветени на доходното данъчно облагане. За това свидетелствува като приложеният списък на публикации на кандидата, така също и значителният обхват от цитирания на негови публикации и изследвания (общо 88), които са посочени в отделен списък. Представената коректно документация потвърждава, че успешната научна специализация на кандидата и неговата изследователска дейност му дават достатъчно основания да аспира за научната степен „доктор на икономическите науки” с представената дисертация.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

- *Структура, обем*

Дисертационният труд на д-р Томаш Воловец се отличава с логически построена и аналитична структура, която включва въведение, четири глави, заключение и списък

на ползваната литература. Обемът на дисертационния труд е 320 страници. Ползваната литература обхваща над 260 заглавия на научна литература и научни изследвания в официални периодични издания и др., които са посочени в дисертацията коректно и имат обем от 18 стр. (вж. стр.311- 319) .

- *Оценка за: актуалност на темата; целта; задачите; обекта; предмета; основната теза на дисертационния труд*

Дисертационният труд на г-н Томаш Воловец е посветен на значима и актуална тема както от гледна точка на включването на новите страни-членки на ЕС в процесите на данъчна хармонизация в ЕВП на ЕС, така също и предвид на макроикономическата им конвергенция в рамките на Икономическия и паричен съюз и дискусиите за бъдещето на фискалната интеграция в ЕС. Продължителната Европейска криза на публичните финанси на редица страни –членки от 2010 г. досега се задълбочава неравенството във финансовото и икономическо състояние на „старите” и „новите” държави членки и се увеличават разликите между средните данъчните ставки за Съюза и тези, прилагани в т.нар. «стари» и «нови» държави. Този проблем е съществен като дивергентни разлики между страните членки при облагането на доходите на физическите лица в двете групи държави. В този смисъл е безспорно актуална темата на дисертацията като се има предвид и данъчната конкуренция в ЕС и бъдещото на европейската данъчна координация. За Полша и България при подготовката за членство и включването в Евророната ще се засили необходимостта от използване на данъчната политика за смекчаване на неблагоприятните ефекти от макроикономическите шокове. Въпросът за оптимизиране на данъчното облагане придобива особена значимост предвид необходимостта от постигане както на номинална, така и на реална конвергенция на страните в ЕС. В тази връзка поставянето на разглеждане на отправните точки за изменение на системите на данъчното облагане на физическите лица в страните членки на ЕС с оглед на предизвикателствата и възможностите на тяхната бъдеща данъчна хармонизация несъмнено представлява значим актуален интерес.

Основната цел на дисертацията е формулирана в логическа взаимовръзка нпод формата на два подвъпроса: 1) доколко е възможна данъчната хармонизацията на подходното облагането на физически лица без участие в бизнес дейности в страните от ЕС и 2) да се разкрият основните изходни предпоставки за данъчна хармонизация на подходното облагане в страните членки на ЕС и да се дефинират основните отправни точки за изменение на системите за подходно облагане на физически лица, които не упражняват бизнес дейности.

Целта на изследването е свързана с 2 изследователски хипотези, като за тяхната проверка са формулирани 8 изследователски задачи, които са логически обвързани и тяхното решаване е предпоставка за постигане на поставената цел. Ясно формулираните хипотези са предпоставка за убедително и последователно изложение анализ и аргументация за доказването им. Първата хипотеза изтъква наличието на икономически, политически и социални причини за хармонизация на подоходното данъчно облагане на физически лица, които не упражняват бизнес дейности. Втората хипотеза приема, че е възможно да се формулират критерии за трансформиране на системите на подоходно данъчно облагане на физически лица без бизнес в страните-членки на ЕС при условие, че се изходи от съвкупност от критерии за фискална ефективност, данъчна справедливост и спазване на функциите на данъчното облагане, които предполагат то да е социално-приемливо и не да намалява, а да подобрява общественото благосъстояние.

Обектът на изследването в дисертационния труд се определя като ограничен до физически лица, които не упражняват бизнес. Аргументирано е в този смисъл, че при тях източниците на доходи могат да бъдат значително сходни без оглед на различията между отделните страни-членки на ЕС в макро, микроикономически и социални условия. Това е важна предпоставка да се насочи изследването към съществените аспекти на оценка на възможностите за преход към данъчна хармонизация от гледна точка на рационалността на данъчното облагане, фискалните разходи за смяната на системата на подоходно облагане и др. системни критерии.

Предметът на изследването обхваща широк обхват от аспекти на конструиране на системите на подоходното данъчно облагане на физически лица в страните от ЕС с отчитане на общите, специфичните и особени черти на системите за подоходно облагане на физически лица в страните членки на ЕС. При такова ясно отграничаване на обекта и предмета на изследването е положително, че авторът насочва вниманието към избор и конструиране на модел на подоходно данъчно облагане, който да бъде социално приемлив и едновременно с това конкурентоспособен в контекста на сравнителния анализ на страни членки на ЕС.

Като имаме предвид значението на проблемите на хетерогенността на системите на подоходно облагане в страните-членки на ЕС на съвременния етап, формулираните от кандидата теза и 2 хипотези се отличават с иновативност и актуалност. Това прави *избраната тема* дисертабилна.

Дефинираната изследователска теза е доказана убедително и последователно с резултатите от цялостното изследване. Анализът е базиран на добросъвестно проучване на научната литература по въпроса и на официална статистическа информация, която дава възможност за международни сравнения.

Трябва да се посочи, че както теоретико-методологическата рамка на изследването, така също и емпиричният анализ са позволили на автора да постави широк кръг изследователски въпроси. С тяхното разясняване авторът прави приноси към съвременната дискусия в теорията на публичните финанси относно реформирането на системата на данъчно облагане на физическите лица с отчитане на съпоставката на „оптималната“ от гледна точка на теорията данъчна система с реалното развитие в държавите от ЕС.

Поставените основни изследователски въпроса в логическа взаимовръзка акцентират върху няколко основни аспекта на трансформацията на системите на подоходно облагане на лица, които не упражняват бизнес: 1) при наличието на голяма хетерогенност на подоходно облагане в страните членки на ЕС дефинирането на смисъла на данъчната хармонизация трябва да се обоснове с метода на сравняване на разходите и ползите; 2) наличните източници на сходство и подобие в данъчните подоходни системи на страните-членки могат ли да създадат предпоставки за данъчна хармонизация на подоходното облагане? 3) как да се постигне критерия за рационалността на подоходното данъчно облагане при формулиране на алокационната ефективност на данъчната система едновременно с отчитането на изискванията за нейната неутралност и минимизирането на разходите за събирането на данъци? 4) Могат ли да се считат за препятствия пред данъчната хармонизация в ЕС отчитането на неутралността и нефискалните критерии, които въздействуват върху формирането на системите на подоходно данъчно облагане?

- *Използвана научна литература (оценка на осведомеността на дисертанта по проблематиката, разглеждана в дисертационния труд).*

Използваната научна литература свидетелствува за осведомеността на кандидата по проблематиката на дисертационния труд и за верния избор на теоретико-методологическата рамка на изследването. Общият брой на посочените в библиографията източници възлиза на 266 броя, но текстът на дисертацията свидетелствува, че ползваната литература надхвърля тази цифра предвид на показаното познаване ,както и конкретно позоваване в текста на конкретни научни и емпирични изследвания.

Дисертационният труд свидетелства за научна добросъвестност при използването на литературни източници и за конструктивно прилагане на теоретико-методологически подходи и инструментариум на анализа на съвременната система на данъчно облагане. Направеният анализ свидетелства за отчитане на съвременното равнище на теорията да оптималното данъчно облагане и на теорията на публичните финанси, както и на теоретичните дебати за фискалната интеграция в рамките на ИПС на ЕС и данъчната хармонизация в ЕС като цяло.

Положително е, че авторът познава по същество и е в диалог с утвърдени съвременни теоретични и емпирични изследвания на ефектите от европейската интеграция върху развитието на данъчната политика на участващите в ЕС страни. При това убедително и уверено д-р Т.Воловец се насочва към анализа на изследователски въпроси, чието значение нараства във връзка с реформените процеси в ЕС и следкризисното признаване на необходимостта от преразглеждане на фискалната дисциплина в Съюза, изграждане на Европейския банков съюз, както и на фискален съюз в бъдеще.

Положителна оценка заслужава фактът, че д-р Т.Воловец подчертава с цялото си изследване, че ефектите от международната икономическа интеграция върху данъчната политика на участващите държави следва да бъдат обект не само на научен интерес, но заедно с това да получат конкретно практическо осмисляне и методологически издържано решаване, независимо от дълбоките различия в данъчните системи в тази област на отделните страни в рамките на ЕС.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

- Дисертационният труд успешно интерпретира еволюцията на подходното данъчно облагане в страните-членки на ЕС като дава вярна оценка на фазите на тази еволюция. Аргументирана е тезата, че при наличие на голяма мобилност на факторите на производство и реализираната степен на 4-те свободи на движение в ЕС, подходното данъчно облагане престава да има неутрален характер върху интеграционния процес. Така се мотивира и възможността на постъпателния преходен процес към бъдеща данъчна хармонизация и при подходното облагане, макар че е обоснована сложността и противоречивостта на този процес.

- Като анализира обстойно подходното облагане в контекста на постигане на оптималната степен на прогресивност на подходното облагане, кандидатът обогатява съществуващите теоретични концепции. Направеният конкретен анализ

на подоходното облагане в страните-членки на ЕС е в подкрепа на тезата , че оптималната структура на подоходния данък е линейна, т.е. има постоянна пределна данъчна ставка и необлагаем минимум, гарантиращ отрицателен данък върху най-ниските доходи, както и че оптималните пределни данъчни ставки варират между 20 и 30%, но не превишават 40%. Подчертано е обаче, че максимизирането на общественото благосъстояние е възможно ако нулева пределна данъчна ставка се прилага единствено спрямо доходите на данъкоплатците с най-високи доходи. По отношение на всички останали групи, получаващи доходи, по-ниски от максималния, авторът убедително препоръчва прогресивно облагане. Отсъствието на консенсус относно еластичността на предлагането на труд обаче не позволява постигането на единомислие в рамките на това теоретичното направление за оптималната степен на прогресивност на личното подоходно облагане и авторът убедително аргументира препятствията за изработване на еднообразен подход.

- От позициите на теорията на оптималното облагане авторът подчертава голямата важност на анализа на ефектите върху благосъстоянието от плоския данък, към който се придържат по-голямата част от новите страни-членки на ЕС от Централна и Източна Европа. Плоският данък, облагащ с пропорционална ставка всички доходи, и създаващ най-малка относителна тежест върху високите доходи се разглежда от гледна точка на създаването на стимули за по-голяма икономическа активност на данъкоплатците с високи доходи.

- Важен резултат от анализа в дисертацията е разкриването на предизвикателствата на данъчната конкуренция. Убедителна е аргументацията, че в рамките на ЕС данъчната конкуренция има значително по-големи негативни въздействия в сравнение с международната данъчна конкуренция при глобализацията, поради значително по-високата степен на мобилността на факторите на производство в интеграционната общност. В този смисъл и значителните различия в структурата на подоходното данъчно облагане на физическите лица в страните от ЕС се третира като неизбежен преходен период към преминаване в бъдеще към договорена данъчна хармонизация на основа на политическо междуправителствено споразумение. Преосмислянето на хармонизацията не само на косвените данъци, но и на преките данъци в страните-членки на ЕС, в частност на подоходните данъци за физически лица обаче основателно се разглежда като затруднено от задълбочилите се различия в

системите на подоходното данъчно облагане на страните от ЕС успоредно с процеса на разширяване на ЕС.

- Направен е анализ на типовете подоходни данъчни системи, използващи различни модели, съобразени с фискалната политика на всяка държава. Хетерогенността на системите за подоходно облагане на физически лица в страните от ЕС се изтъква на основа на сравнителен анализ на прилаганите данъци върху индивидуалните доходи, начините на облагане (прогресивно и пропорционално), броя на данъчните ставки, формирането на данъчната основа, възможностите за данъчни облекчения и освобождаване от данък, необлагаем минимум, данъчен капацитет и т.н.

- Направено е сравнение на взаимодействието на подоходните данъци с корпоративния данък и се изтъква рационалността на изравняването на ставките за подоходното облагане на физически лица и на корпоративния данък от гледна точка стимулирането на растежа. Доказани са предимствата и недостатъците на различните модели на подоходно данъчно облагане на физически лица.

- Аргументирана е връзката между степента на фискализма в дадена страна и структурата на данъчната система и стопанския растеж. На основа на данни за периода 1991-2012 г. за страните членки на ЕС се оценява тази взаимовръзка на примера на 27-те страни от ЕС. Резултатите не доказват потвърждаването на теоретичните постулати на икономиката на предлагането, а именно че в краткосрочен период всяко намаляване на данъчното облагане води по повишаване на темповете на стопански растеж.

- Оценяват се теоретичните изисквания за конструирането на подоходната данъчна система за физически лица и се прави сравнителен анализ на прилаганите модели в страните от ЕС. Подчертава се, че голямата диференциация в системите за подоходно облагане на физически лица в отделните страни крие по-малка опасност за функциониране на Вътрешния пазар на ЕС, в сравнение с други форми на облагане, макар че с повишаването на мобилността на работната сила това неизбежно търпи промени и ще носи риска да „натоварва” конкретни национални осигурителни системи с по-голяма необходимост да развият интеграционния си капацитет.

- Формулирани са основните препоръчителни насоки за трансформация на системите за индивидуално облагане в страните от ЕС, като в същото време се прави сравнителен анализ на критериите за фискална ефективност, за прилагането

на метода разходи- ползи за оценка на данъчната събираемост, за справедливостта на данъчното облагане, за изпълняването на социалните функции и др. особености на доходното облагане.

- Оценката на възможностите за хармонизация на облагането на индивидуалните доходи в страните членки се провежда в съответствие с 4 основни критерия. Тези критерии засягат влиянието на разглеждания данък върху потреблението, мобилността на работната сила, предлагането на труд и започването на предприемаческа дейност. Оценява се също така влиянието на преките данъци върху икономическия растеж, пазара на труда и икономическата политика на правителството.

- Аргументиран е анализът на влиянието на т.н. „тиха (гладка)“ хармонизация, която е резултат от конкуренцията между националните данъчни системи и от решенията на Европейския съд като прецедентно право на ЕС, с което се осъществява непряко „обединяване“ на конкретните индивидуални позиции за структурата на облагането на доходите в отделните страни членки. Направена е прогнозна оценка за развитието на „тихата“ данъчна хармонизация в ЕС. в областта на доходното облагане на физически лица. В този контекст анализът на д-р Т.Воловец се отличава с оригиналност и убедително предлага по-дългосрочна визия по разглеждания проблем на интеграцията в ЕС.

- *Използваната методология*

- Дисертационният труд се основава на умело избрани теоретико-методологически основи на изследването с прилагане на комплексен и интердисциплинарен подход. Приложените методи включват индуктивния метод, сравнителния и корелационен анализ, статистически, функционален анализ, метод на динамичното представяне и други методи. Изтъкнато е прилагането на метода на триангулацията на данни при анализа на доходните данъци на физически лица в международен сравнителен план. Направените емпирични изследвания са самостоятелно дело на кандидата и са изпълнение с научна добросъвестност.

- *изпълнение на поставените задачи и постигането на целта на дисертационния труд.*

В заключение следва да се подчертае, че д-р Т.Воловец убедително и с вещина успява да даде аргументиран отговор на поставените от него изследователски задачи и

въпроси. Доказани са: 1) хипотезата за неизбежността на прехода в бъдеще към данъчна хармонизация на доходното облагане на физически лица предвид наличието на специфичните за интеграционния съюз социално-икономически причини и фактори за факторна взаимодопълняемост между страните от ЕС при задълбочаване на интеграцията в рамките на Икономическия и паричен съюз. 2) аргументира се хипотезата за дефинирането на критериите за изменение на системите на доходно данъчно облагане на страните –членки на ЕС в интерес на практическата реализация на прехода към данъчна хармонизация.

В заключението на дисертацията са обобщени изводите от направения анализ. Убедително са ранжирани по значение направените оценки и прогнози относно бъдещото развитие на системите за доходно облагане на физически лица в страните от ЕС, както и на цялостния процес на данъчна хармонизация на преките и косвени данъци в ЕС.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Оценявам приносите на дисертационния труд на д-р Т.Воловец като значими за науката и практиката. Ефектът от тяхното осмисляне и прилагане има качествата на иновативно знание, от което има голяма потребност икономическата политика предвид реформения процес в ЕС на съвременния етап. Представеният анализ е убедителен и предлага възможността да се навлезе в актуални аспекти на третираната проблематика на основа на богат сравнителен анализ на страните от ЕС и проблемните области на тяхната интеграция.

Научните и научно-приложни приноси в дисертационния труд на д-р Т.Воловец могат да бъдат резюмирани в следните основни направления:

- Направен е сравнителен анализ и оценка на съвременните направления в изследванията на типовете доходни данъчни системи за облагане на физически лица в страните от ЕС. Оценяват се ефектите от международната икономическа интеграция върху преразпределителната и алокационната функции на данъчната политика, която остава и на съвременния етап национално-специфична за страните от ЕС, въпреки напредъка на хармонизацията на преките и косвени данъци.

- Разкрита е спецификата на конструиране на модела на системата за подоходно данъчно облагане на физически лица съобразно избрани критерии и тяхното прилагане. Направена е оценка на ефектите от запазването на автономността на националните данъчни реформи на страните-членки и перспективите за данъчна хармонизация в областта на подоходното данъчно облагане на физически лица.

- На основа на анализа на различията в данъчната политика между страните от ЕС са изведени заключения относно бъдещите насоки на данъчната хармонизация и са разкрити ползите за страните-членки от данъчна хармонизация, независимо от предвижданите затруднения и забавяне на този процес поради голямата хетерогенност на системите на подоходно данъчно облагане в страните от ЕС.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Представеният труд и научните публикации на г-н Томаш Воловец по проблематиката на дисертационния труд отговарят с качествата си на изискванията на Закона за развитие на академичния състав и са в пълно съответствие с Правилника на ВСУ за неговото прилагане. Съществените и приноси постижения в изследването на д-р Т.Воловец са намерили място в неговите публикации и дават основание той да бъде оценен като добросъвестен изследовател на проблемите на данъчната хармонизация на подоходното облагане в конкретния му аспект и автор, който има ярка публична позиция по тези въпроси. Като рецензент с пълна убеденост считам, че представеният научен труд и свързаните с него публикации дават основание категорично и с увереност да бъде присъдена на д-р Т.Воловец научната степен “доктор на науките“ по професионално направление 3.7 Администрация и управление в икономиката, докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство

6. Въпроси и препоръки

Към автора на дисертационния труд може да бъде поставен конкретен въпрос относно перспективата за реализацията на поддържаното от него предложение за въвеждане в Полша на плосък данък за доходите на физически

лица без бизнес дейности с необлагаем минимум. Не считате ли, че преразпределителната фискална и социална функция на данъчното облагане при плоския данък значително ще се намали в сравнение с тази при прогресивното данъчно облагане? Какви биха били според д-р Т.Воловец социално-приемливите мотиви за такава промяна ?

7. Заключение

Рецензията на дисертационен труд на г-н Томаш Воловец има качествата за получаване на научната степен „доктор на науките”. Трудът и представените авторски публикации, свързани с него се отличават с аналитичната си издръжаност и дълбочина на изследването, както и със съдържателността на международните сравнения в третираната проблематика на изменение на системата за данъчно облагане на физически лица. Научните публикации по тематиката на труда, както и броят на цитиранията в специализирани издания и публикации са в пълно съответствие с наукометричните изисквания за защита на научната степен „доктор на науките”.

Като имам предвид научната обосновааност и иновативността на предлаганите идеи на изследването на д-р Томаш Воловец, посветено на съвременните отправни точки за трансформация на системите за подоходно облагане на физически лица в контекста на евентуална бъдеща данъчна хармонизация в ЕС предлагам да бъде оценен дисертационния труд и представените публикации като изпълнени на високо научно равнище.

Поддържам присъждането на научната степен „доктор на науките” на доц.д-р Томаш Воловец и призовавам членовете на уважаемото Научно жури да подкрепят това решение уверено и единодушно.

Подпис:

29 септември 2014 г. /Варна

/Проф..д-р Татяна Хубенова/